Samenwerkingsomgevingen VIVET-projecten V2547

Samenvatting

Aanleiding

Binnen VIVET werken verschillende organisaties – waaronder RVO, CBS, Kadaster, PBL, netbeheerders en de ministeries van VRO en KGG – intensief samen aan dataproducten voor de energietransitie. Deze samenwerking vindt plaats over organisatiegrenzen heen en vereist effectieve manieren om zowel documenten als data te delen en gezamenlijk te analyseren. In de praktijk blijkt samenwerking complex door verschillen in IT-systemen, werkwijzen en bevoegdheden. Daarnaast spelen juridische en organisatorische beperkingen een grote rol, met name bij gevoelige data: privacywetgeving, beveiligingseisen en doelbinding maken dat data-uitwisseling niet vanzelfsprekend is.

Dit document is opgesteld naar aanleiding van het VIVET-project “Samenwerken in de RA omgeving / Datadelen” (2025, V2547), waarin de mogelijkheden en beperkingen van samenwerkingsomgevingen zijn onderzocht. Het is bedoeld om bij elk toekomstig dataverzoek al vroeg de keuze voor een passende samenwerkingsomgeving te ondersteunen.

Korte conclusie (huidige situatie)

Samenwerken en datadelen binnen VIVET zijn zeer divers – zowel wat betreft de betrokken organisaties als de data en datacombinaties. Er bestaat geen uniforme werkwijze: per project verschillen partners, type data, technische oplossingen en juridische randvoorwaarden. De gebruikte tools variëren van Teams en SharePoint tot PLEIO en CBS-specifieke omgevingen. Vooral bij gevoelige data is samenwerking sterk aan regels gebonden. De ervaring nu is dat (deel)resultaten binnen een project vooral doorgegeven worden aan de volgende organisatie in plaats van dat er echt wordt samengewerkt. Maatwerk per project is noodzakelijk en een universele oplossing bestaat niet.

Aanbevelingen – samenwerken aan gezamenlijke documenten

Voor samenwerking zonder gevoelige data is MS Teams op dit moment de meest logische keuze, omdat vrijwel alle partijen toegang hebben en het zowel samenwerking als communicatie ondersteunt. Tegelijkertijd is Teams niet ideaal voor archivering en formeel versiebeheer. SharePoint biedt betere mogelijkheden voor gelijktijdig samenwerken, maar wordt nog weinig tussen organisaties gebruikt. Platforms als PLEIO en Github missen functionaliteit voor gelijktijdig bewerken. Een ideale oplossing is er dus niet.

Bij de keuze weegt één praktische les zwaar: gebruikersgemak bepaalt grotendeels het succes. Als inloggen of het gebruik van een omgeving te omslachtig is, valt men terug op het mailen van documenten, met versieverwarring tot gevolg. Tegelijk mag van de betrokken organisaties en onderzoekers een zekere discipline verwacht worden. Die discipline is echter moeilijk vol te houden wanneer het gebruikersgemak tekortschiet. Aanbevolen wordt om Teams als standaard te gebruiken, aanvullende afspraken te maken over versiebeheer

en archivering, en te verkennen of SharePoint breder inzetbaar kan worden zodat gebruikers van meerdere organisaties tegelijk aan documenten kunnen werken.

Aanbevelingen – datadelen met partijen buiten VIVET

Voor het delen van resultaten met externe partijen worden PLEIO, Github en websites (de VIVET-site en organisatiewebsites) gebruikt. PLEIO is geschikt voor interactie met gebruikers, maar kent drempels in gebruik en vraagt projectbudget. Github is geschikt voor code en transparantie, maar kent risico's voor onbedoelde openbaarmaking. Het delen van geaggregeerde resultaten is goed mogelijk; het delen van detaildata is sterk beperkt. Aanbevolen wordt om PLEIO of websites te gebruiken voor communicatie met gebruikers en Github voor het delen van code.

Aanbevelingen – samenwerken met gevoelige data

Samenwerking met gevoelige data is complex en sterk gereguleerd. Wanneer CBS-data nodig zijn, zijn er door strikte regelgeving drie routes:

1. uitvoering binnen de CBS-microdataomgeving;
2. detachering of gastonderzoekerschap, waarbij partners vanuit het CBS werken;
3. maatwerk, waarbij een CBS-onderzoeker de analyses op de microdata uitvoert en de partners alleen betrokken zijn bij de geaggregeerde resultaten.

In alle gevallen geldt dat CBS-microdata de omgeving nooit fysiek mogen verlaten. De keuze voor een permanente, brede VIVET-projectruimte binnen de microdataomgeving ligt op dit moment niet voor de hand: dat is pas logisch wanneer meerdere projecten met vergelijkbare data tegelijk lopen, en daarvan is binnen VIVET vooralsnog onvoldoende sprake. Voor de microdataomgeving geldt bovendien een betaalmodel waarin per actieve onderzoeker per maand wordt betaald, met de mogelijkheid een project tijdelijk in "slaapstand" te zetten om kosten te beperken.

Als CBS-data níet noodzakelijk zijn, is er bij de andere partners doorgaans meer mogelijk, al gelden ook daar regels. Voor het delen van data tussen partners blijkt de VIVET-samenwerkingsovereenkomst vaak al voldoende grondslag; waar dat niet zo is, kan een verwerkingsovereenkomst uitkomst bieden. Aanbevolen wordt om vooraf te bepalen waar de analyses plaatsvinden, gebruik te maken van de CBS-omgevingen waar CBS-data nodig zijn, en de juridische afspraken expliciet vast te leggen.

Overige aanbevelingen en conclusies

Het is belangrijk om al bij de start van een project na te denken over de samenwerkingsomgeving. Eenmalige datadeling is, zeker in het vaak verkennende karakter van VIVET-projecten, relatief eenvoudig te regelen; structurele datadeling is aanzienlijk complexer. Daarom verdient het aanbeveling om aan het eind van een project al na te denken over wat nodig is om de analyses structureel te kunnen voortzetten – denk aan nieuwe overeenkomsten, doelbinding en kosten. Verdere standaardisatie van data en metadata volgens de FAIR-principes is noodzakelijk. Voor de toekomst bieden federatieve oplossingen perspectief, maar deze zijn nog niet volwassen. Tot slot wordt aanbevolen om relevante partijen zoals de netbeheerders actiever te betrekken en te investeren in onderling vertrouwen, gedeelde standaarden en governance.

Reikwijdte en beperkingen

De bevindingen zijn gebaseerd op een evaluatie van afgeronde en lopende VIVET-projecten en op een verkenning van bestaande en nieuwe samenwerkingsomgevingen. Daarbij passen enkele kanttekeningen. De netbeheerders – belangrijke en steeds actievere partijen in het delen van energiedata – zijn in dit project niet geraadpleegd; de aanbeveling om hen te betrekken vloeit mede daaruit voort. Daarnaast zijn sommige ervaringen beperkt generaliseerbaar: zo is PLEIO in het geëvalueerde project vooral gebruikt voor het publiceren van eindresultaten en niet voor onderlinge samenwerking, waardoor die ervaringen niet representatief hoeven te zijn voor alle mogelijkheden van het platform.